

OCENE

Dietz Otto Edzard, *Die »zweite Zwischenzeit« Babylonien*. Wiesbaden 1957, Otto Harrassowitz, vel. 8°, XIV, 201 str.

D. O. Edzard, učenec prof. A. Falkensteina (Heidelberg), je za pričujočo knjigo prejel častno nagrado filozofske fakultete v Heidelbergu za leto 1954/55. Takoj spočetka lahko izrečemo svojo sodbo, da gre za delo, ki spada med najboljše asiriološke razprave, kar je bilo objavljenih v zadnjih desetletjih.

Avtor si je zastavil nalogo, da prouči mezopotamsko zgodovino v času od konca zadnje sumerske države tretje dinastije iz Ura (okrajšano Ur III) (okrog 2050—1950) do Hammurabija (1792—1750 ali 1728—1686), ki doslej še ni bila enotno obdelana. Južna Mezopotamija (Babilonija) je bila v tej dobi razdrobljena na »veliko število malih in najmanjših držav, ki so bile stalno koalirane med seboj in v borbi druga proti drugi, pri čemer so se politične konstelacije naglo menjavale«. Od tod je avtor povzel svoj naslov: »vmesno obdobje«, t. j. izraz, ki ga uporabljajo v egiptovski zgodovini za označbo kriz in prehodov od stare do srednje države in od srednje do nove države. Edzard pa tako imenuje dobo, ko Babilonija ni bila pod enotnim gospostvom. Kot izhodišče mu je predzgodovinska velikosumerska država s prestolnico v Kišu, njej sledi kot »prvo vmesno obdobje« čas zgodovinskih najstarejših sumerskih mestnih držav (Ur, Uruk, Lagaš idr.; nekako 2500—2375). Akadijci (že pred njimi pa ok. leta 2375 Sumerec Lugalzaggesi) združijo Mezopotamijo v eno državo, isto velja za Ur III. Naslednjo dobo so zgodovinarji doslej imenovali po mestnih državah v Isinu in Larsi; kot njihov naslednik je Hammurabi vnovič združil vso Mezopotamijo v svoji državi.

Uvodoma pojasnjuje E. posamezna izhodiščna vprašanja. Pri tem jasno označi pravno in kulturno stanje ob začetku vmesnega obdobja (zasebna lastnina na poljih je pripoznana; razširja se sekularizacija tempeljske imovine, spremembe se kažejo glede sklepanja zakonov; vpliv akadijskega jezika se povečuje na račun sumerskega v slovstvu ter v gospodarskih in pravnih dokumentih, v katerih se pojavljajo deloma sumerske, deloma akadijske pogodbene določbe; velike spremembe je opaziti v akadijskem silabarju in v akadijskih imenih; str. 4—8). Kot viri so avtorju predvsem napisi vladarjev na njihovih stavbah, pri prekopi in drugih gradnjah, dalje datiranja vladarskih let po najvažnejšem političnem, vojaškem, dinastičnem, verskem, gradbenem dogodku istega leta. Za pravni razvoj so na razpolago ostanki zakonskih zbirk, pravne, upravne in gospodarske listine, pisma, napisi na pečatnikih (zlasti vladarjevih) ter itinerariji, ki navajajo oddaljenost posameznih krajev.

Po uvodu deli avtor obravnavano snov na tri dele. V prvem (str. 30—69) delu obravnava prehod od tretjega Ura do nastanka države v Isinu, ki je spočetka stremela, da bi pod svojo oblastjo združila prejšnje sumersko državno ozemlje. Drugo poglavje (str. 70—100) se ukvarja z državo v Isinu. Tretje poglavje (str. 100—184) obdeluje dobo kanaanskih dinastij v Babiloniji, pričenski z Larso, nadaljeva je z različnimi beduinskimi rodovi, Ešnunno, Urukom, različnimi manjšimi mesti (Sippar, Kiš idr.) in Babilonom. V dodatkih objavlja kronološki pregled vladarskih dob (185 s.) ter napisov vladarjev tega časa. Končno sledi

kazalo, razdeljeno na devet seznamov; želeli bi le, da bi bil stvarni seznam podrobnejši.

Predaleč bi zašel, če bi skušal naštevati vsaj važnejša avtorjeva nova dognanja. Omejim naj se na kratke ugotovitve. Zgodovina cele vrste srednjih in malih držav (Ešnunna, Der, Kiš), poleg obeh vodilnih držav (Isina in Larse), se nam pokaže v novi luči. Pomen Hammurabijeve zakonodaje bomo pravilneje ocenjevali, odkar vemo, da poročajo o zakonodajnih ukrepih z bolj ali manj uresničeno socialno reformno težnjo (varstvo proti oduštvu) v raznih mestnih državah (Der, Ešnunna, Larsa, Babilon za vlade Sumulaela); tako zakonodajo imenujejo babilonsko *mešarum*. Edzard je skrbno izčrpal vse dostopne vire. Podrobno proučuje obe žalostinki: o razdejanju Ura ter o odpeljanju zadnjega sumerskega kralja Ibbisina v elamsko sužnost, zato, da kolikor mogoče pojasni stanje ob koncu zadnje sumerske države. Za Lipit-Ištarjev zakonik je E. lepo pojasni nekatera nejasna mesta iz uvoda (str. 95), za zakonik mesta Ešnunne je srečno dopolnil poškodovani uvod in je tako pokazal, da je bil ta zakonik komaj nekaj desetletij starejši od Hammurabijevega in da ga ni mogoče pripisovati kralju Bolalami (str. 72, 166).

Edzardova knjiga bo za obravnavano dobo dolgo časa ostala temeljno delo ne le za asiriologa, ampak tudi za splošnega in za pravnega zgodovinarja.

V. Korošec

Sir Leonard Woolley, Ur in Chaldäa. Zwölf Jahre Ausgrabungen in Abrahams Heimat. 2. Aufl. F. A. Brockhaus. Wiesbaden 1957, 8°, 248 str.

Angleški izvirnik »Excavations at Ur« je izšel v drugi izdaji leta 1954 v Londonu (v založbi E. Benn, Ltd.); sedaj ga je posrečeno prevedla v nemščino arheologinja Gudrun Siegerwald. Izvajanje ponazarja 55 fotografskih posnetkov, 21 risb v besedilu obenem z zemljepisno skico Južne Mezopotamije.

Avtor Leonard Woolley (1880 do 1960) je dovršil arheološke študije v Oxfordu. Potem ko se je udeleževal izkopavanj v Nubiji (1907—1911) in v Karkemišu ob gornjem Evfratu (1912—1914), je od 1922 do 1934 sam vodil izkopavanja v Uru, ki sta jih finansirala Britanski muzej v Londonu in Pennsylvanski muzej v Filadelfiji. V letih 1935 do 1949 (s prekinitvijo med drugo svetovno vojno) je pri Tell Ačana blizu stare Antiohije v sedanjih turški provinci Hataj izkopaval razvaline mesta Alalaha, nekdanje prestolnice huritske države Mukiš.

Največ slave so L. Woolleyu prinesla dvanajstletna izkopavanja v Uru, nekdanjem vodilnem političnem sumerskem mestu. V Uru je začel izkopavati že leta 1854 J. E. Taylor, takratni angleški konzul v Basri. Dognal je, da sedanji Tell el-Mugajjar (= Smolnati grič) pokriva ostanke starega Ura, ki se med vsemi antičnimi mesti ponaša z najdaljšo zgodovino. Konec prejšnjega stoletja je tu izkopavala znanstvena ekspedicija Pennsylvanske univerze, leta 1918/19 so začeli zopet kopati Angleži. Woolleyeva izkopavanja so bila tako uspešna, da so leta 1934 sklenili nadaljnja izkopavanja ustaviti, da bi se najdeno gradivo pregledalo in objavilo (prim. str. 11). Avtor sam pravi: »ta knjiga govori o izkopavanju, o stavbah, grobovih in predmetih, ki smo jih našli« (str. 11). Snov obravnava po zgodovinskih periodah, čeprav nima namena pisati zgodovine mesta Ura (41). Vendar je njegova knjiga nepogrešljiv svetovalec za vsakogar, ki hoče poznati in razumeti sumersko kulturno in politično zgodovino. Ker v tem kratkem poročilu ni mogoče zajeti njene bogate vsebine, naj jo vsaj kratko naznačijo naslovi devetih poglavij. Ko je W. v obširnem uvodu spregovoril o zgodovini izkopavanj v Uru in o zaporednih predzgodovinskih obdobjih (Al Ubaid, Uruk, Djemdet Nasr), slede poglavja: Začetki Ura in potop (str. 17 ss.) — Doba Uruka in Djemdet Nasrja (35 ss.) — Pokopališče kraljev (49 ss.) — Al Ubaid in prva dinastija iz Ura (87 ss.) — Temna doba (106 ss.) — Tretja dinastija iz Ura (118 ss.) — Doba (mest) Isina in Larse (157 ss.) — Kasitska in asirska doba (188 ss.) — Nebukadnezar in zadnji dnevi Ura (208—239). V dodatku podaja sumerski seznam vladarjev (241—244). Kazalo imen in stvari olajšuje uporabnost knjige, vendar je precej kratko.